

DRŽAVNI ARHIV U SPLITU

ARHIVSKI POPIS

GRADSKA ŠTEDIONICA U SPLITU

1919. – 1948.

Broj fonda: HR-DAST-636

Izradio: Nikola Dadić

Split, 2016.

SADRŽAJ

OPIS FONDA	
1. Identifikacija.....	
2. Kontekst.....	
2.1. Naziv stvaratelja	
2.2. Upravna povijest.....	
2.3. Povijest arhivskog fonda i način preuzimanja ili predaje	
3. Sadržaj i ustroj.....	
3.1. Sadržaj	
4. Uvjeti dostupnosti i korištenja.....	
4.1. Uvjeti dostupnosti.....	
4.2. Uvjeti objavljivanja i umnožavanja	
4.3. Jezik / pismo u gradivu	
4.4. Obavijesna pomagala.....	
5. Dopunski izvori	
5.1. Dopunski izvori	
5.2. Bibliografija.....	
6. Kontrola opisa	
6.1. Napomena arhivista	
6.2. Pravila ili propisi.....	
6.3. Nadnevak izrade opisa	
ARHIVSKI POPIS	

OPIS FONDA

1. IDENTIFIKACIJA

- 1.1. Identifikacijska oznaka / signatura: HR-DAST-636
- 1.2. Klasifikacija: G.1.2.2.
- 1.3. Naslov: Gradska štedionica u Splitu
- 1.4. Vrijeme nastanka gradiva: 1930. – 1948. [1949. – 1951.]
- 1.5. Razina opisa: Fond
- 1.6. Količina i nosač zapisa: 9 knjiga; 0,32 d/m

2. KONTEKST

2.1. Naziv stvaratelja

Gradska štedionica u Splitu (Gradska štedionica – Split; Cassa di Risparmio Cittadina in Spalato; Gradska narodna štedionica; Gradska narodna štedionica u Splitu; Gradska narodna štedionica i zalagaonica u Splitu).

2.2. Upravna povijest

Gradske su štedionice od kraja 19. stoljeća osnivane u većim hrvatskim gradovima, no u Dalmaciji je Split bio prvi grad u kojem je općina osnovala gradsku štedionicu.¹

Potreba za stvaranjem jače financijske podloge za djelovanje Splitske općine i općinskih trgovačkih i proizvodnih poduzeća, za saniranje komunalnih problema i omogućavanje bržeg razvoja grada, dovela je do ideje o osnivanju gradske štedionice.²

Pitanje osnivanja pokrenuo je općinski načelnik dr. Ivo Tartaglia. On je predložio Općinskom upraviteljstvu stvaranje gradskog novčanog zavoda. Upraviteljstvo je prihvatilo njegov prijedlog i iznijelo ga pred Općinsko vijeće koje je na sjednici održanoj 14. travnja 1919. jednoglasno prihvatilo zaključak o osnivanju Gradske štedionice u Splitu. Na istoj sjednici prihvaćena su i pravila Gradske štedionice te donesena odluka o davanju općinskih sredstava za njezino osnivanje.³

Nakon što je pravila Štedionice odobrila Pokrajinska vlada u Splitu rješenjem od 24. svibnja 1919. (br. II 6422/19) i Zemaljski odbor u Zadru aktom od 2. lipnja 1919. (br. 2164),⁴ Štedionica je počela djelovati 1. listopada 1919. u Marmontovoj ulici 9 (kuća Duplančić), s pologom od 100.000 kruna općinskog novca.⁵ Pravila Gradske štedionice i prvo ravnateljstvo uneseno je u trgovački registar Okružnog kao trgovačkog suda u Splitu 11. travnja 1921. (sub. Firm. 69/21 Reg. A. 179).⁶

Štedionica je ustrojena kao samostalna ustanova pod nadzorom države, a Općina je imala pravo imenovati članove Upravnog odbora.⁷ Štedionica je imala i Ravnateljstvo, čije je

¹ Z. Jelaska Marijan, *Split 1918. – 1941.: grad i ljudi*, Zagreb, 2009., str. 254.

² Z. Jelaska Marijan, 2009., str. 254.

³ Z. Jelaska Marijan, 2009., str. 254.

⁴ B. Radica, *Novi Split: monografija grada Splita od 1918. – 1930. god.*, Split, 1931., str. 250.

⁵ Z. Jelaska Marijan, 2009., str. 254.

⁶ B. Radica, 1931., str. 250.

⁷ Z. Jelaska Marijan, 2009., str. 254.

članove birao Upravni odbor. Ostala tijela bila su Nadzorni odbor, Pododbor te Odbor ulagača.⁸ Upraviteljem Štedionice imenovan je dr. Josip Beroš.⁹

Prvih godina nakon završetka Prvog svjetskog rata Štedionica je vodila aprovizaciju grada te je jeftinijom robom nabavljano izravno od proizvođača i velikim zalihama utjecala na ublažavanje skupoće i snižavanje cijena robe na tržištu. To je izazvalo pritužbe lokalnih trgovaca, koji su se žalili da Štedionica prelazi zakonske okvire djelovanja predviđene za takvu ustanovu. Zbog toga je Općinsko upraviteljstvo 1921. pokrenulo postupak pretvaranja Gradske štedionice u Gradsku banku, ali to nije realizirano, a Štedionica je postupno morala suziti opseg svojih poslova.¹⁰

Gradska štedionica poslovala je vrlo uspješno.¹¹ U Štedionicu su novac ulagali građani Splita te iseljenici u Americi. Poslovala je s američkim bankama te bankama u Trstu, Beču, Pragu i Berlinu, kao i sa svim većim bankama u Kraljevini SHS/Jugoslaviji.¹² U svega nekoliko godina postala je jedan od vodećih novčarskih zavoda u Splitu.¹³

Znatna financijska sredstva omogućila su Štedionici da postane vlasnicom mnogih zemljišnih parcela, tvornice leda i mlina, gradske pekare te Hrvatske štamparije, tada najvećeg tiskarskog poduzeća u Dalmaciji.¹⁴

Značajno je utjecala na razvitak grada Splita u razdoblju nakon Prvog svjetskog rata. Pomoću kredita Gradske štedionice splitska gradska poduzeća povećala su produkciju i poslovanje te postala stalnim izvorom velikih gradskih prihoda. Pomoću Štedionice osnovana su u Splitu Električna poduzeća d. s. o. j., značajna za elektrifikaciju grada.¹⁵ Svojim novčanim sredstvima Štedionica je omogućila širenje vodovodne mreže, uspostavu javnog autobusnog prijevoza, širenje grada izgradnjom uredovnih i stambenih zgrada te niz drugih radova od javnog interesa. Osim novčarskog odsjeka imala je odsjek za žitarice i pomorski odsjek, koji su se bavili opskrbom grada i brodova u luci te opću zalagaonicu, koja je

⁸ Zapisnici sjednica III – V.

M. Kolar-Dimitrijević, Gradske štedionice u Hrvatskoj od 1895. do 1941. godine, *Zbornik Mirjane Gross*, Zagreb, 1999., str. 294.

Budući da je količina sačuvanog gradiva Štedionice mala, ne može se isključiti mogućnost da su, osim navedenih, postojala i još neka upravna tijela.

⁹ Z. Jelaska Marijan, 2009., str. 254.

¹⁰ Z. Jelaska Marijan, 2009., str. 255.

¹¹ M. Kolar-Dimitrijević, 1999., str. 294.

¹² Z. Jelaska Marijan, 2009., 255.

¹³ M. Kolar-Dimitrijević, 1999., str. 294.

¹⁴ Z. Jelaska Marijan, 2009., 255.

¹⁵ M. Kolar-Dimitrijević, 1999., str. 294.

siromašniji građane opskrbljivala kreditom, oslobađajući ih od lihvara.¹⁶ Posebno poduzeće Štedionice bilo je i Općinsko kupalište na Bačvicama.¹⁷

Tijekom Drugog svjetskog rata, u vrijeme talijanske okupacije, naziv Štedionice bio je Cassa di Risparmio Cittadina in Spalato.¹⁸ Dana 15. listopada 1942. pokrenuta je njena likvidacija, ali je nakon kapitulacije Italije vlast NDH ukinula likvidaciju (1943.) te postavila povjerenika s ovlaštenjima Upravnog i Nadzornog odbora.¹⁹

Rad Štedionice nastavio se i u socijalističkoj Jugoslaviji. Njen novi naziv glasio je Gradska narodna štedionica, a potom Gradska narodna štedionica i zalagaonica u Splitu. Uprava se sastojala od Upravnog, Nadzornog i Izvršnog odbora. Kasnije je utemeljen Stručni savjet, kao savjetodavni organ direktora.²⁰

Uredbom o uspostavljanju komunalnih banaka i ukidanju gradskih štedionica predviđena je nova organizacija rada Štedionice kao komunalne banke. Brzo stupanje cijele privrede na socijalističku osnovu diktiralo je potrebu jačanja lokalne privrede, a time i formiranja ovakvog kreditnog poduzeća. U skladu s tim dana 1. prosinca 1948. Gradska narodna štedionica i zalagaonica u Splitu postala je Komunalna banka u Splitu.²¹

2.3. Povijest arhivskog fonda i način preuzimanja ili predaje

Državni arhiv u Splitu primio je gradivo Gradske štedionice u Splitu u dva navrata.

Dana 27. travnja 1961. godine preuzeto je 25 svežnjeva spisa (založnice i ostali materijali, ukupno 85 kg) od Komunalne banke Kotara Split, po reversu u vezi s rješenjem o škartiranju arhivsko-registraturne građe upućenom od strane Državnog arhiva u Splitu (tada Historijskog arhiva u Splitu) navedenoj banci pod brojem 112/4. Gradivo se do tada nalazilo u podrumskim prostorijama zgrade Croatia (tadašnja Ulica sinjskih žrtava 2). Ova akvizicija upisana je u *Knjigu primljenog arhivskog gradiva 2. (1952. – 2003.)* na str. 46, pod rednim brojem UZ/65. Gradivo je izgorjelo u požaru koji je izbio u prihvatnom spremištu Arhiva u sjeverozapadnoj kuli Dioklecijanove palače 24. lipnja 1969. godine.

Dana 3. travnja 1965. godine preuzeto je bez zapisnika 8 knjiga (zapisnici sjednica i financijske knjige) i 2 omota stampata. Ovo gradivo se do primitka nalazilo u podrumu

¹⁶ Z. Jelaska Marijan, 2009., 255.

M. Kolar-Dimitrijević, 1999., str. 294.

¹⁷ M. Kolar-Dimitrijević, 1999., str. 294.

¹⁸ Zapisnik sjednica V.

¹⁹ Z. Jelaska Marijan, 2009., 255.

²⁰ Zapisnici sjednica V i VI.

²¹ Zapisnik sjednica VI.

Narodne banke FNRJ (tadašnja Titova obala 7), djelomično sređeno i puno prašine. U *Knjigu primljenog arhivskog gradiva 2.* upisano je na str. 96, pod rednim brojem UZ/145.

U Državnom arhivu u Splitu gradivo Gradske štedionice jednim je dijelom bilo izmiješano s drugim stvarateljima unutar gradiva fonda HR-DAST-330, Pučka štedionica Split, a drugim dijelom unutar tada neidentificirane cjeline arhivskog gradiva. Pregledom ovog fonda i cjeline identificirano je i izdvojeno gradivo Gradske štedionice.

3. SADRŽAJ I USTROJ

3.1. Sadržaj

Gradivo fonda sastoji se od knjiga nastalih djelovanjem Gradske štedionice u Splitu od 1930. godine nadalje. Riječ je o zapisnicima sjednica upravnih tijela te knjigama vezanim za poslovanje.

4. UVJETI DOSTUPNOSTI I KORIŠTENJA

4.1. Uvjeti dostupnosti

Gradivo fonda dostupno je korisnicima sukladno *Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima* (NN 105/1997.), *Zakonu o zaštiti osobnih podataka* (NN 106/2012.), *Pravilniku o korištenju arhivskoga gradiva* (NN 67, 1999.) i *Pravilniku o korištenju arhivskoga gradiva i radu čitaonice Državnog arhiva u Splitu*.

4.2. Uvjeti objavljivanja ili umnožavanja

Objavljivanje ili umnožavanje gradiva fonda dozvoljeno je sukladno *Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima*, *Zakonu o zaštiti osobnih podataka*, *Pravilniku o korištenju arhivskoga gradiva* i *Pravilniku o korištenju arhivskoga gradiva i radu čitaonice Državnog arhiva u Splitu*.

4.3. Jezik / pismo u gradivu

Jezik je hrvatski uz malo talijanskog. Pismo je latinica.

4.4. Obavijesna pomagala

Arhivski popis.

5. DOPUNSKI IZVORI

5.1. Dopunski izvori

Kao dopunski izvori mogu poslužiti fondovi gradskih štedionica u Hrvatskoj: HR-DADU-191, Gradska štedionica Dubrovnik (1928. – 1941.); HR-DAOS-214, Gradska štedionica Općine slobodnog i kraljevskog grada Osijeka (1918. – 1947.); HR-DAOS-217, Gradska štedionica Općine Vinkovci; HR-DARI-685, Gradska štedionica u Sušaku (? – 1947.); HR-DAVŽ-320, Gradska štedionica Varaždin (1929. – 1945.) i HR-DAZG-246, Gradska štedionica u Zagrebu (1913. – 1948.).

5.2. Bibliografija

- Jelaska Marijan, Zdravka: *Grad i ljudi: Split 1918.-1941.*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2009.
- Radica, Branislav: *Novi Split: monografija grada Splita od 1918.-1930. godine*, Hrvatska štamparija Gradske štedionice, Split, 1931.
- Kolar-Dimitrijević, Mira: *Gradske štedionice u Hrvatskoj od 1895. do 1941. godine*, *Zbornik Mirjane Gross*, Filozofski fakultet, Zavod za hrvatsku povijest, Zagreb, 1999.

6. KONTROLA OPISA

6.1. Napomena arhivista

Arhivski popis izradio je arhivist Nikola Dadić.

6.2. Pravila ili propisi

ISAD(G): opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva, 2. izdanje, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 2001.

6.3. Nadnevak izrade opisa

Rujan 2016.

ARHIVSKI POPIS

Naziv – vrsta gradiva	Raspon godina	Napomena	Tehnička jedinica
Zapisnik sjednica III	1930. – 1933.	Upravni odbor i Ravnateljstvo; u knjizi se nalazi knjižica za tekući račun Štedionice	Knjiga 1
Zapisnik sjednica IV	1933. – 1937.	Upravni odbor i Ravnateljstvo; u knjizi se nalazi uložna knjižica Štedionice	Knjiga 2
Zapisnik sjednica V	1937. – 1946.	Ravnateljstvo, Upravni odbor i Izvršni odbor	Knjiga 3
Zapisnik sjednica VI	1946. – 1949.	Stručni savjet i Izvršni odbor	Knjiga 4
Evidencija zajmovnih prijedloga	1946. – 1948.	U knjizi ima spisa	Knjiga 5
Dnevnik uložaka V	1940. – 1950.		Knjiga 6
Ulošci	1933. – 1951.		Knjiga 7
Ulošci XVII	1936. – 1951.		Knjiga 8
Ulošci XVIII	1946. – 1951.		Knjiga 9